

Nehány átjáró a Tátrán.

Németből Lorenz Győző után R. M.-tól.

A Tátrán való átjárók közül csak a fontosabbak valamennyiét is kikutatni és oly biztosan körülvonatolni, hogy azon tökéletes meggyőződésre juthatnánk, hogy egy fennvölgy (Hochthal) ismételt bejárása folytán a legkényelmesebb feljutást határoztuk meg, erre aligha elégséges egy ember fáradozása — és pedig annyival kevésbé, minthogy a különféle időszakokban különféle ösvények leginkább megfelelőeknek mutatkoznak.

Elengedhetetlenül szükséges tehát, hogy több turista osztozkodjék ezen munkában, és mi minden év végén közlönyünkben közétgyük tapasztalásainkat, hogy egymást kiigazítsuk és így közös erővel vehessük fel a harcot bérezóriásainkkal.

Magas hegységünk csúcsai és hágói közelebb tanulmányozásához felette kezdetleges módon fogtam hozzá. Én t. i. Csorbától elkezdve sorban fogadtam a legjobb stólai, új-lesznai, zsdjári és jurgói kalauzokat, velök tettem kirándulásokat saját vidékeikre, egybevettem az egyiknek tapasztalásait a szomszédéival, olykor pedig csak magam szakállára barangoltam a hegyek közt. S e mellett azt találtam, hogy a Tátrában való nehézségekkel korántsem áll a dolog oly kegyetlenül, mint ezt annyian részint öntapasztalások hiánya, részint talán némi hiúság folytán (*sit venia verbo*) feltüntetik.

Túlzás minden bizonynyal árt a jó ügynek. Magam tapasztalásaiból és jeles Tátra-ismerők útbaigazításai nyomán bátran állíthatom, hogy a legtöbb, első tekintetre legyőzhetetlennek látszó nehézséget csak némileg is hideg vér és a vidéket ismerő vezető kalau-

zolása mellett könnyen ki lehet kerülni; mi pedig a hölgyek és kevésbé gyakorlott turistákra nézve veszedelmesebb helyeket illeti, ezeket nagyobb részt az úton kívül lehet hagyni; minden egyes kirándulás még ily tartózkodás mellett is fölös mértékben nyújt jutalmazó kilátásokat és természeti élvezeteket: de semmi szín alatt nincsen kizárva annak lehetősége, hogy bérczi kincsünk alkotási es teremtésitkait meg ne leshessük.

Ha az ember rendkívüli, nem mindenki által megmászható csúcsokra vagy hágókra fel akar kapaszkodni, tétova nélkül bízza magát valamely jurgói, őseredetű zerge-vadászra. Ilyet megnyervén, mi nem mindegyikénél és nem mindenha lehetséges, okvetetlen oly pontokat is fogunk elérni s átléphetni, hová csak kevesen jutottak. De azért korántse képzeljük azt, mintha valamely soha nem látott, névtelen bérczrészletet felfedeztünk volna: a Tátrának vajmi kevés pontja lesz, melyet a körül-lakó vadászok, pásztorok, gyökérésók vagy a magasztos havasi természet kedvelői meg nem látogattak volna.

Ezen talán fölösleges bevezetés után kar- és bajtársaimnak azt indítványozom, hogy kirándulásaikkor főként azon átjárókat tanulmányozzák, melyek, ha csak máskülönbben nem bírnak fontossággal, a magas vagy főgerinczen vezetnek át, vagy legalább is 2000 m. magasságban találtnak.

Az alatt következőkben csak a központi törzsre és ennek legközelebbi kiágazásaira szorítkozva s a Bi-alka-folyótól nyugatra fekvő Wołoszyn-hegyláncczal kezdve, a Świnnicától nagy félkörben a Nyereg-ig (Kopahágó) létező különböző csorbákat (Scharte), horhosokat (Joch) és hágókat (Pass) fogom felsorolni s alkalmilag a mellékágakon való átjárókat is megnevezni.

1. A Wołoszyn-horhos (olv. Volyosin) (körülbelül 1981 m.) a Wołoszyn és Krzyżne csúcsai közt, az előbbihez közelebb; kiinduló pont a Roztoka-völgyből mintegy óratávolságnyira lejjebb a Lengyel-öttótól; a felhágás padokon ¹⁾, a lejtás a Koszysta-völgybe vagy 30° keskeny törmeléklejtőn.

2. A Krzyżne-horhos, nem messze az előbbitől a Krzyżne és Granat csúcsai között; déli lejtője,

¹⁾ Sziklapad vagy egyszerűen pad alatt keskeny sziklaborda értendő, mely fölfelé is, lefelé is meredélyekkel szegélyeztetik.

illetőleg a Lengyel-öttóhoz levezető út csinálva van, a 35° füves síkon t. i. kanyargó ösvény ásatván.

Vajjon a Granat és a Kozy Wierch között lehetésges-e az átjárás, azt nem tudom; erősen kételkedem ilyenek létezéséről a Kozi Wierch és Podnadzawrat bércei között. Az utóbbiról látni, mily meredeken esik le mind két oldalán az azonkívül még szaggatott összekötő gerincz.

4. A Zawrat (horhos), a Swinnica keleti oldalán, déli lejtőjén is bír ásott kígyó-ösvénnyel; mint tudjuk, Zakopanét és a Hernyós-tavakat (Gąsienicowe) köti össze a Lengyel-öttó völgyével.

5. A Świnnica-csorba, a hasonló nevű csúcs és a Nadkamenem orma között, alkalmasint a legközelebb összeköttetés az Öt-tó és a Tycha völgye között s a Czarny staw Gąsienicowyval kezdődő Zawrat—Świnnica-csorba—Tycha-völgyön át a Lilijowe-hágóval végződő körút alkalmával leginkább használható; egyszersmind magának a Świnnicának meghágására is igen alkalmas, a délnyugati lejtőt használván.

Ezen csorba felkeresésénél közvetlen a Swinnica sziklafalaihoz tartunk magunkat és a messziről ellátszó legmagasabb gerinczbevegást iparkodjuk elérni, a mi nem fog ugyan sikerülni, e helyett azonban egy előrehajlott, balról mutatkozó pad fog kínálkozni a legközelebbi alacsonyabb berovátkolás elérésére, és ez a Świnnica-csorba; talán 20 m. magasabban fekszik a gerincz látható legmélyebb behorpadásánál a Świnnica és a Nadkamenem között. Hölgyek aligha ott átvergődhetnek.

6. A Lilijowe-hágó a Suchawoda és Tycha völgyei egyenes összeköttetésére szolgál, megkerülvén a Świnnicát, valamint ennek kifutványait, a Pośrednia-és Skrajnia-Turniát s jobbra hagyván a Beszkid vagy Piargy nevű kúpot.

7. A Glatky-horhos, a Nadkamenem és Glatky csúcsai közt, kényelmes átjáróul szolgál a negyedik Lengyel-tótól vagy egyenesen a Tycha-völgy legszélsőbb zugába — a Velka Kopa balra és a Vrch Tycha jobbra maradván — vagy a Glatky-horhostól 10 percznyi távolságra balra fordulván, átlépjük:

8. A Priehyba-hordost (1879 m.), mely a Tycha-völgy végét a Koprova-völgygyel köti össze. Az út a Zawrat nevű patakocska jobb partján vezet lefelé legelőn át a Szmrecsini-tavak fölött a kosárhoz; nagyon ajánlható.

9. A Czarny-horhos (Csarni) a Déchy által említett legegyszerűsebb összeköttetés a Szmrecsini- és a Lengyel-tavak negyedikével, a Fekete-tóval (Czarny staw); meredek, de semminémű veszedelemmel nem járó, a mellett elmozduló görgeteg nélkül.

A Lengyel-nagyától a Szmrecsini-tavakhoz legkönnyebben eljutandók, mászzuk meg először:

10. A Miedziane-hegy hátát oly módon, hogy az említett tó harmadik negyedrésze és a Kozy Wierch közötti irányt vevén, valóságos kanyarodások alatt (na kóry nevezte azokat a jurgói Fronyek) először mocsárhoz, azután balra tartván magunkat legelőkre s ezeken a Świstówka és Miedziane közt levő behorpadásra felérünk. Innét áttekinthetni a Lengyel-öttő és a Halas-tó völgyét egész kiterjedésében. Leggyönyörűbb a kilátás a Miedziane csúcsáról, melyről a Szmrecsini- és Koprova-völgyekbe is leláthatni. Közvetlen a csúcs alatt van

11. A Szmrecsini-horhos, melyen át akár a Lengyel-öttő, akár a Halas-tótól a Szmrecsini völgyet, a déli lejtőn tartván magunkat, könnyen elérhetni. Csak a tavakat megnézni akarván, a szmrecsini lejtőn a magassági vonalban kell vagy 5—8 perczig tovább haladunk, míg villa-alakú sziklára nem akadunk, melyről elbájoló kilátást valamennyi Szmrecsini-tó és a fölötte kimagasló Csubrina csúcsára élvezhetni.

Az ösvény a második Lengyel-tótól a Halastóig viszen

12. A Miedziane Polanán át (1700 m. alúl), talán a legtöbb turista és kalauz előtt ismeretes.

Wała és Siczka, zakopanei kalauzok, azt állítják, hogy a Barát csúcsán fölül a Menguszfalvi-csúcsot elérhetni; érdekes volna, hogy az átjárót a Barát tájékaról a Hinczkó-tavakhoz kifürkészszük, mely legalább valóbbszínűnek tetszik, mint a Csubrina megmászása a Szmrecsini-tavak felől.

13. A Koprova-hágó, mint tudva van, a Bástya-Kríván hegycsorpotját a Kárpátok fővonulatától választja el és a Hlinszka-Koprova-völgy a Menguszfalvi-völgygyel való fontos és biztos összeköttetésére szolgál.

A mellékágban, Sátán (Szácziu)-Bástya, említésre méltó:

14. A Cserveni Zsleb-csorba, a közel Poprádi-tó felett, vereses színéről könnyen felismerhető.

Ezen át a „Hrube muri“ (nagy falak) felett a Mlinicza-völgybe (Csorba) juthatni; továbbá

15. A Siroki Zslebecsorba az előlső Bástya és a Sátán csúcsai közt, mely utóbbi innen a csorbai lejtőn könnyen megmászható. Mint mondatárgy érdekes a bevágás a Sátánon túl, mert onnét, úgy tartja a monda, a csorbai bacsa (számadó juhász) egy csarnoknyazsnyik-kal (varázsoló) nemesfémeket hozott volt. Ezen bevágás jelezve van egy hatalmas, messziről kivehető sziklabetonozat által, mely alól az eső a puhább kőzetet kimosta, mi által ezen bevágás hatalmas kapu alakját nyerte.

A Csorbai-tótól háttérben a Bástya és Szolyizskó vonulata között tűnik fel a Csorbai-csúcs, mindkét oldalán élesen körülhatárolva behorpadások által. A jobboldal bemélyedés:

16. A Zerge-csorba, a felső Zerge-tótól körülbelül 20 percnyi távolságra, túlon egyenesen a Pekelnitovába (ördöghát), a Hlinszka-Koprova-völgy felső végébe vezetvén; meglehetősen meredek.

Valamivel jobb a bal nyereg:

17. A Csorbai-horhos 15 percnyi távolságra a „Szentiványi-tó“-tól;*) a túlsó oldalán a lengyel turisták felmászna a Hrubbyra ($\frac{3}{4}$ óra), honnan a Mlinicza- és Koprova-völgyön kívül még a Neftzer-völgy (Nefczerka) is áttekinthető.

18. A Furkota-horhos, közvetlen a Furkota-csúcs, a Hrubby heggyerince tetőzési pontja alatt, a Mlinicza- és Neftzer-völgy között közvetíti az összeköttetést.

Innen, azt állítják, a leereszkedés a Furkota-völgybe meglehetősen bajos.

Fárasztó annyiban, hogy könnyen elmozduló talajon kell járni

19. A Szuchahágó a Neftzer-völgyből a Szuchavölgybe, hol a Kriván-turisták rendszeren a kolibka vagy még lejjebb a kolibában éjjelezni szoktak.

Végre még egy, nem ritkán használt kijárási van a Neftzer-völgyből t. i.

20. A Skárályuk le a Zöld-tóhoz a Kriván alatt; a „lyuk“ elnevezése tökéletesen rá illik.

*) A Kárpát-egylet lankadatlan, áldozatra kész előmozdítója, Szentiványi József úr tiszteletére így neveztetve

A Halas-tó és a Menguszfalvi-völgy között tudtommal csak három átjáró létezik, még pedig a leginkább ajánlható:

21. A *Prichlopku-horhos* vagy az *Orvokhorhosa*, melyet használván, a Javorina-völgyből a Csorbai-tóhoz ebédre mehet az ember, a nélkül hogy az asszonynak adott szavát kellene megszegnien, hogy vacsorára ismét pontosan ott lesz Javorinán; ép oly könnyen megjárható, mint a Lengyel-nyereg a Felkai-völgyben.

A Halas-tó mellett álló menedékháztól iránya könnyen kivehető. A Tengersizem töltése nyugatra a Menguszfalvi-bérczek felé vagy 20 foknyi szög alatt emelkedvén, a hegy harmadában kanyarulatot tesz innen az út keletnek fordul a Tengersizem-csúcsa felé; s a főgerinczhez közel a pad ismét nyugatnak kanyarodik, míg végre a „Chlopek“-et, tisztán látható, kiálló szirtet, elérjük, „honnan — a jurgói Fronyek és Mihál szavukjárása szerint — ökröket lehet lehajtani a Hinczkó-tavakhoz.“

Ha én 1875-ben tudtam volna e „Legény“-ről (chlopek), nem kellett volna ennek közvetlen közelében az egész éjjen át amúgy Isten igazában dideregnem az átk . . . . „Hideg-szállás“-on*), mely fölött a menguszfalvi oldalról a gerinczet elérhetni.

Persze hogy akkor nem lett volna azon szerencsém, hogy a rákövetkező napon

22. A *béka-hágó* lépten-nyomon leguruló köveit megpróbáljam, mely munka ismétlését csak szédüléstől ment bajtársaknak ajánlhatnám.

A Halas-tónál levő fogadás annak idején a legmelegebben ajánlotta, hogy a Tengersizemet jobbra hagyva a Rzyz meredélyein kerüljem meg a Tengersizem csúcsát, melynek orma alatt

23. A *Tengersizem-csorbán* el lehet menni. Ez útnak már több oldalról említését hallván, teljesség okáért fel akarom venni jelen jegyzékembe.

Hasonló indokból emlékezem meg

24. A *Hunfalvy*- vagy *Vahahorhos*-ról, honnan nagy óvatosan lehatolni a Jeges-tóhoz a Poduplaszky-völgyben.

A zergevadások gyakran használják

*) L. III. Évkönyvet. 1876: „Egy éj a Tátrában“ — 304 lap.

25. A Glazycsorbát is átjáróul a Szucha Dolinától (Poduplaszky-völgy) a két Békás-tóhoz a Rzyz alatt. Száraz időben, azt mondják, az átjáró nem rosz, rendszeren azonban a lejtős kölemezek nedvesek és csuszamlósak, úgy hogy helylyel-közzel egyik ember a másiknak segítségére kell lennie.

Állítják ellenben, hogy a hágó ezen Békás-tavak és a Halas-tó között igenis járható; eddig még nem volt alkalmam, erről meggyőződni.

A Hunfalvy-horhos és

26. A Vaskapu (Menguszfalvi) között aligha kifürkészhető valamely átjáró. A Vaskapu a Menguszfalvi-omladékvölgyet köti össze a Kacsá Dolina (kacsavölgy), a Poduplaszky-völgy legtávolabbi, sötét zugával s már többször volt leírás tárgya, épen úgy

27. A Koncsiszta-csorba fontos átjáró a Batizfalvi-völgyből a Menguszfalvi-omladékvölgybe; veszélytelen, mindazáltal hölgyeknek nem ajánlandó.

Inkább használhatnák

28. A Lúka-nyeret átjáróul a Szuchavoda völgyéből (a Tupa alatt) a menguszfalvi Jeges-tóhoz.

Mindenek előtt ajánlhatnám, hogy

29. A Klin-nyeret az Oszterva mellett ilyen útra használják, a hölgyek t. i. a törpefenyűk közt elmaradhatatlan bőrkarczolásokat és horzsolt sebeket a közeli Poprádi-tóban később kimoshatván.

A Batizfalvi-völgyből két jó följárás van a Koncsisz-tára, melynek alsóját,

30. A Zavratic-ot átjáróul használják a Batizfalvi-tótól a Lúkára, felsőjét,

31. A Zavat-ot, ugyanerre vagy pedig a Koncsiszta megmászára; elindulás a Koscsielektől.

A Batizfalvi-Poduplaszky-gerinczre a déli oldal felől igen jól fölérhetni, épen úgy a Felkai gerinczre, azonban sem a Poduplaszky-, sem a Felkai-völgybe a Hosszú-tóhoz nem lehet leereszkedni. Mindkét hely tehát csak egyszerű, de igen jutalmazó kilátási pontnak feljegyzendő, mint

a) Poduplaszky-csorba és

b) Felkai csorba.

Említésre méltó lenne

32. A Virágoskert-csorba, melyet a Gerlachfalvi-csúcs lengyel megmászói a Hosszú-tóról (Felkai-völgy) lejövetkor a Gerlachfalvi-katlan gyorsabb el-

érése céljából használnak, a Gerlachfalvi—Felkai-gerincz 2358 m. magas tornyát (Virágoskerti-torony) balra hagyván.

33. A Lengyel-nyereg a Felkai- és Poduplaszky-völgy között.

34. A Blasy-csorba¹⁾ a Nagyszalóki gerinczen át vezető átjárók közül talán a legfontosabb; ez köti össze a Gránát-falon túl levő, a Három-tó magasságában felhúzódó, görelyes száraz völgyet a Nagytarpataki völgygyel, melybe épen tavai közepette leérünk.

35. A Rovátka a Fagyos-tó és a Nagytarpataki-völgy közt való összeköttetés, ismerése különösen azon turistáknak szükséges, kik a Lengyel-nyeret megjárták és a Nagytarpataki-völgyön át vissza kívánnak jönni.

Felhágása lassanként emelkedő, a tóval majdnem egyenközű hegyhátra; a feljutás nem igen fárasztó, vigyázatot azonban mégis követel, mivel a le-leguruló kövek az utánunk jövőnek könnyen bajt okozhatnak.

36. A Vámkőnél Blasy E. úr közlései folytán kényelmes átjáró a Rovinki-völgybe.

A meredek Najadorove-hegység folytatását tudvalevőleg a Tátra éjszaki félkörének közepén a Zamky—Siroka-csoport képezi, híres az egész Tátra-lánczra való pompás kilátásáról.

A Siroka és a közvetlen alatta elterülő Zöld-tó között az említett középpontot meg lehet kerülni és

37. A Siroka-nyereg felhasználásával a Litvorovi-zsleb, a Poduplaszky-völgy egyik oldalrészébe jutni.

38. A Zamky-hágó a Zamky és Siroka csúcsai között, kényelmes átjáró a Poduplaszky-völgyből a Siroka-völgybe (mellékága a Javorinka-völgynek).

Az utóbbiból az éjszaki oldal felől a Tarpatakokhoz átjönni akarván, erre három pont szolgál:

39. A Veres-pad, a legalantabb, de egyszerűsmind a legveszedelmesebb átjáró. A Varangyos-tón (Javorove-tó, Kroten-See) felül 40° szögben a Vidlik (villák) alá fordúlnak, miközben vagy 20 perczig egy itt-ott 2—3 méterre szélesbülő, azonban csak a felső sziklafal mellett járható padon nagy vigyázva felfelé

¹⁾ Blasy Ede úr, a derék Tátra-ismerő tiszteletére.

kell hatolnunk. A pad egy helyütt oly keskeny, hogy a lábat is alig lehet biztosan rátenni. Ezen padot csak olyanoknak ajánlhatom, kik nem szédülnek, s csak is akkor, ha a gyakran ott található hó nincsen megfagyva; ha lábunk kisiklik, biztosan tudhatjuk, hogy öntudat nélkül fogunk legurúlni a körülbelül 300m. alattunk fekvő Varangyos-tóba.

Másrészt azonban azt hiszem, hogy csak is ezen horhos segítségével lehetséges következő napi rend: 6 órakor reggelizés Tátra-Füreden; 12 órakor ebéd Javorinán; 7 órakor este vacsora Tátra-Füreden.

1878. októberben még 8 órakor ott játszottam a vendégszerető Kegel K. úr, a javorinai vasgyár igazgatója gyermekeivel s mindamellett, hogy egyedül barátságolván a Nagytarpataki-völgyben az utat eltévesztettem, már 3 órakor Tátra-Füreden becsületesen tudtam bosszankodni azon, hogy ott az ablakokat beszegező kerülvőkön kívül emberfiát sem találtam.

40. A F e h é r - p a d biztosabban használható, ha a Veres-pad jeges és mégis a Nagytarpataki-völgybe le akarunk jutni. Ez átjárás vagy $\frac{3}{4}$ órával több időt igényel.

41. A K i s - n y e r e g h á g ó vagy N a k a r b - n y e r e g a legszokottab és legbiztosabb átjáró Javorináról T.-Füredre a Kistarpataki-völgyön át. Alig szükséges említenem, hogy itt a Jégvölgyi-csúcs déli behorpadását hágjuk át és közvetlen az Öt-tó alatt nevezett völgybe leérünk.

42. A J é g v ö l g y i - c s o r b a nyár közepén a Kistarpataki-völgyből a Javorinka „Do mlakoch“ nevű mellékvölgyébe szolgál átjáróul.

Mihal, a zergehajtó, beszéli, hogy a késmárki Zöld-tó vidékéről egyes en eljuthatni a J a v o r i n k a - v ö l g y b e; vajjon a javorinai Fekete- vagy a Kerek-tó (Kolove) útbaejtésével, nem tudhattam meg*).

¹⁾ Ismételten forciroztam az átjárást a (késmárki) Zöld-tótól a (javorinai) Fekete-tó fennvölgyébe részint a Papiruszvölgyi-csúcs meredélyein, részint a Rubint-torony lejtőjén, de siker nélkül. A régente használható pad, mely az első csúcs alatt fölfelé vezetett a Papirusz-völgybe, tökéletesen járhatatlanná lett. Az épen említett völgy a Fekete-tó felől nem nagy nehézségekkel elérhető.

Mi a második utat illeti, az átjárás a k. Zöld-tó felől, a Veres- és Kék-tó mellett elmenvén, a Verestavi- (Kolove-) és Fehértavi-csúcs közt való horhosodáson át le a Kerek-tóhoz Blasy E. és Kegel K. urak közlései szerint fárasztó ugyan, de nem veszedelmes.

Egyelőre tehát még a lóháton is megjárható

43. Nyereg vagy Kopa-hágó, az Elölső- és Hátulsó-rézaknak között, volna felsorolandó s legfeljebb a közelség miatt megemlítendő, hogy a Hátulsó-rézaknákból a Széles-mezőn (Breites Feld, Siroka*) át a Kerge-hegy (Thörichter Gern) alatt

44. A Podsalenym nevű ösvény vezet Zsdjára, s végre, hogy a Bélai-mészhavasok, melyeket majdnem mindenfelé keresztül-kasúl meg lehet járni, könnyen áthághatók

45. A Vaskapu (bélai) által is, az Alabástrom-barlangot megnézendő és a Rothbaumgrund nevű völgyön lefelé a „Zwischenbrücken“ (a hidak közt) mellett a bélai utat elérendő.

Ezek talán a Tychy- és a Zsdjári-hágó között a legfontosabb átjárók a Tátrán.

Hogy ezek általánosan ismertekké és használtakká váljanak, erre nézve véleményem szerint három út nyílik:

1. Elegendő számú kalauzok begyakorlása.

2. Az utak irányának kétes helyeken való megjelölése élénk olajszíneléssel korong vagy nyíl alakjában és elegendő nagyságban**).

3. Az egyes átjárók lehető pontos leírása a világtájak, időtartam, különös jelek sat. szerint.

Igaz, hogy szívós izmokon és becsületesen működő tüdőn kívül jó adag kitartás is szükséges arra, hogy Tátránk eddig kevésbé látogatott zig-zugjait kikutassuk; mind ezt tagtársaimról föltételezván, közös feladatunk sikeréhez szívemből kiáltok: „Szerencse föl!“

*) Nem tévesztendő össze a már említett hasonló nevű hegy-csúccsal. A szerk.

***) Az alpegyleteknél már régen szokásban van. A szerk.